

ÉSZAKI-KÖZÉPHEGYSÉG VÉDETT VADVIRÁGAI

Írta és fényképezte: dr. Németh Ferenc
dr. Seregélyes Tibor

Lektorálta: Vízy Istvánné dr.

Szerkesztette: B. Zsédényi Judit

A magyar flóra hozzávetőleg 2250 virágos növényből, fenyőféléből és harasztfajból áll. Közülük csak a komolyan veszélyeztetett fajokat védjük, így is 340 a védett növények száma, ebből 30 a fokozottan védett. A védett virágok eszmei értéke jelenleg szálanként 1000—3000,— Ft, a fokozottan védett kategóriába tartozóké 5000,— Ft. Miért volt szükség a védettség kimondására?

Az elmúlt száz év alatt sok értékes növényünk pusztult ki. Vadvirágainkat ma is több ártó tényező tizedeli. Ezek közé tartoznak: a tarvágásos erdőművelés, a terjeszkedő mezőgazdaság, a külszíni bányafejtés stb. A virágszedő turisták is komoly kárt okoznak a még viszonylag gyakori növények esetében is.

Növényritkaságaink között kitüntetett helyen vannak a régi korok hírmondói. Ezek valaha nagy egyedszámmal éltek hazánk területén, de a klíma megváltozásával csak különleges élőhelyeken maradt fenn néhány példány belőlük. Ezek maradvány-, vagy latin szóval reliktum növények. Vannak jégkor utáni, a melegebb klíma időszakából maradvány növényeink, de találhatóak jégkorszaki reliktum fajok, sőt a jégkorszakot megelőző szubtrópusi időszak hírmondói is, nagyon ritkán. Egy másik érdekes csoporthoz tartoznak a pannóniai bennszülött (endemikus) növények. Jelentős részük csak Magyarország területén él és igen ritka. Csaknem 50 endemikus fajunk illetve alfajunk van.

Nagyon kevés hazánkban az ún. reliktumendemizmusok; szép magyar szóval ereklye növények száma. Ezek egyszerre bennszülött-, és maradványfajok — mindegyikük végveszélyben van. Ilyen pl. az erdélyi hérics v. pillisi len. Természetes, hogy mindegyikük a fokozottan védett virágok közé tartozik. Aktív mentésükkel a természetvédelem szakképzett emberei foglalkoznak.

VÉDELMÜK MINDANNYIUNK KÖZÖS ÜGYE!

Az Északi-középhegységre jellemző védett növények zömmel magashegységi, ún. montán ill. alpin fajok. Magashegységeken, pl. a Kárpátokban néhol tömegesen is előfordulnak, de nálunk csak néhány populáció található belőlük a jégkorszak hírmondójaként. Főképp a hideg szurdokvölgyek aljában tudják átvészelni a számukra nem előnyös melegebb, szárazabb középhegységi klímát. Néhány itt bemutatott faj másutt is terem az országban — elsősorban a Nyugat-Dunántúlon, ahová az Alpokból terjedt át —, mégis itt tárgyaljuk, mert mennyiségi viszonyaik alapján az Északi-középhegységre jellemzők.

1. *Ikrás fogasír* (*Dentaria glandulosa*)

A Kárpátok koszorújának bennszülött vadvirága. Hazánk területén a Sátor-hegység északi részén és a Tornai karsztvidék két pontján terem. Főképp bükkerdőkben virít kora tavasszal, néhol a talajt szőnyegszerűen borítja.

2. *Vörös áfonya* (*Vaccinium vitis-idaea*)

Hűvös, csapadékos helyeket kedveli és erősen savanyú talajt jelez ez a kis örökzöld törpecserje. Az északi félgömb tundráin, tajgaerdeiben tömegesen is terem, finom, piros bogyóját gyűjtik. Nálunk nagyon ritka, a Sátor-hegységben láthatjuk főként.

3. *Részeg korpafű* (*Huperzia selago*)

Élő kővületnek tartjuk ezt az ősi, különleges megjelenésű növénykét, 600 millió évvel ezelőtt már éltek nagyon hasonló ősharasztok. Főleg magashegységeken található, sokfelé elszórva a világon, de mindenütt ritka. A Zempléni-hegység őriz néhány kis populációt.

4. *Szártalan babakalács* (*Carlina acaulis*)

Virágzatának nagy, fénylő fészekpikkelyei teszik feltűnővé ezt a nagyon mutatós növényt. Hegyi rétek, legelők díszjele, az Északi-középhegység magasabb fekvésű rétjein szórványosan terem. Szúrós levelei miatt az állatok kerülik.

5. *Sugár kankalin* (*Primula elatior*)

Első pillantásra hasonlít a közönséges tavaszi kankalinhoz, de csészéje jóval rövidebb, a virág színe nem melegsárga, hanem kissé zöldes. Alhavasí rétek ritka virága, hazánkban viszont erdők alatt él, főképp a Mátrában és a Bükk-hegységben.

6. *Sárga ibolya* (*Viola biflora*)

A Bükk-hegység egyik meredek szurdokának alján rejtőzködik ez a mutatós növényke, a jégkorszak után hazánkban csak itt maradt meg. Magashegységi virág, Európában sokfelé látható 2500 m körüli magasságban, az erdőhatár fölött, sziklák közt.

7. *Szírti búzavirág* (*Centaurea mollis*)

Ez a nagy virágú, dekoratív növény, a Kárpátok bennszülöttje, onnan ereszkedik le a Mátrába és a Bükkbe, ahol néhány kicsi populációja él. Űde, sziklás termőhelyen akadhatunk rá. Levele puhán, sűrűn molyhos, virágtalan állapotban is szép.

8. *Északi sárkányfű* (*Dracocephalum ruyschiana*)

Eurázsiai magashegységi növény, amely több országból végleg kipusztult. Nálunk egyetlen állománya a Bükki Nemzeti Parkban látható, innen is kishíján kiveszett. A természetvédők a termőhelyét bekerítették, a populációt kertben nevelt tövekkel erősítették.

9. *Telekivirág* (*Telekia speciosa*)

Erdély egykori kancellárjáról nevezték el ezt a pompás, nagy termetű virágot. Magashegyi patakok partján tenyészik, az Alpoktól a Kaukázusig terjed el. Hazánkban jégkori maradvány, a Bükk mély völgyeiben díszlik néhány kis állománya.

10. *Karcsú sisakvirág* (*Aconitum variegatum* ssp. *gracile*)

Közép-Európa havasaira jellemző ez a nagyon szép virág, nálunk nagyon ritka, csak a Sátor-hegység és a

Bükk néhány pontján díszlik. Szintén kék virágú a hasonlóan ritka és ugyancsak védett moldvai sisakvirág. Néhol együtt is teremnek, nyárutón virítanak.

11. *Prémes tárncis* (*Gentiana ciliata*)

A tárncisok zöme magashegységi faj, a prémes tárncis viszont a középhegységekben is megél. Szálanként sokfelé láthatjuk az országban hegyi réteken, gyepekben, de igazán az Északi-középhegységre, főleg a Bükkre jellemző. Négyszirmú virágai ősszel pompáznak.

12. *Fehér acsalapu* (*Petasites albus*)

Nem hivatalosan védett növény ez a nagy termetű hegyvidéki faj, de a kíméletet mindenképp megérdemli. Hasonlít a patakparton élő vörös acsalapuhoz, de virágzatai fehérek. Hatalmas levelei a virágok elnyílása után fejlődnek. Űde erdőkben, mély szurdokokban él, szórványosan fordul elő.

© Kiadja a Magyar Diafilmgyártó Vállalat
Budapest, 1984

Diafilm hny. 4339 — 500 pld. Fogy. ár: ,— Ft